

Viera Gafrikova*
Róża Milic-Czeraniak**

BAZYLEA III – ZMIANY KAPITAŁOWE I ICH KONSEKWENCJE

WSTĘP

Głęboki kryzys finansowy, jaki przetoczył się przez rynki finansowe w latach 2007–2009¹, oraz zastosowane narzędzia walki z nim skupiły uwagę bankowych organów nadzorczych nad wypracowaniem środków prewencji, zapobiegających ponownemu pojawieniu się kolejnego kryzysu, jak też narzędzi przygotowanych do uruchomienia w sytuacji kryzysowej. Zmiany dotyczące tzw. Bazylei III zostały ujęte w dokumencie: *Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems*².

W walkę z kryzysem finansowym zaangażowały się rządy poszczególnych państw, udzielając pomocy osiągającej łącznie 1,93 bln euro, co stanowi niemal 23% PKB Eurolandu³. Największa część tych środków została skierowana na dokapitalizowanie banków i instytucji finansowych⁴, a ponadto na gwarancje na pożyczki

---

* Dr Viera Gafrikova jest doktorem nauk ekonomicznych w Wyższej Szkole Zarządzania i Prawa im. Heleny Chodkowskiej w Warszawie.

** Prof. nadzw. dr hab. Róża Milic-Czeraniak jest profesorem w Wyższej Szkole Zarządzania Marketingowego i Języków Obcych w Katowicach, członkiem Komisji Etyki Bankowej przy Związku Banków Polskich.

¹ J. B. Taylor, *Zrozumieć Kryzys Finansowy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010, s. 21 i dalsze.

² Basel Committee on Banking Supervision, December 2010.

³ *Tak oszczędza Europa*, „ThinkTank” 3/2010.

⁴ *Global Financial Stability Report. Sovereigns, Funding and Systemic Liquidity*, IMF, October 2010, s. 10.

międzybankowe oraz depozyty klientów sektora niefinansowego i dopłaty na zakup dóbr trwałego użytku (np. samochodów). Interwencja finansowa rządów państw osłabiła skutki kryzysu, ale jednocześnie obnażyła słabość i nieprzejrzystość kapitałową banków, szczególnie niektórych banków globalnych, wywodzących się z krajów wysoko uprzemysłowionych.

Dokument Bazylea III obejmuje zarówno zmiany dotyczące adekwatności kapitałowej, jak i zarządzania płynnością. W niniejszym artykule skoncentrujemy się przede wszystkim na omówieniu sposobów wzmocnienia kapitałów banków.

1. SPOSOBY WZMOCNIENIA KAPITAŁÓW BANKÓW

Zmiany dotyczące wzmocnienia kapitału banków, zgodnie z założeniami Bazylei III (BIII), będą wprowadzane sukcesywnie w latach 2013–2019 i będą przebiegały trzytorowo:

1. Wyodrębnienie *common equity*, jako „najzdrowszego” kapitału, składającego się z kapitału akcyjnego oraz zysków zatrzymanych w różnej formie (kapitał zapasowy, rezerwowy),
2. Podwyższenie wymaganego wskaźnika wypłacalności z 8% do 10,5% (z buforem ochronnym kapitału⁵), a nawet do 13% (z buforem antycyklicznym, przyjmując jego addytywność podobnie jak w przypadku bufora kapitałowego) z jednoczesnym określeniem limitów na jego części składowe;
3. Wprowadzenie pomniejszych regulacyjnych już od kapitału najwyższej jakości (*common equity*).

Jednocześnie od stycznia 2013 r. będą obowiązywały wyższe wymogi kapitałowe na ryzyko kontrahenta.

1.1. Składowe funduszy własnych

W nowej definicji funduszy własnych (*Total capital* – TC) wyróżnia się dwie kategorie:

1. Fundusze podstawowe, które służą pokryciu strat z normalnej działalności (Tier 1 – T1):
  - a. Fundusze podstawowe najwyższej jakości⁶ (*common equity* Tier 1 – CET1)
  - b. Pozostałe fundusze podstawowe (additional Tier 1 – AT1)

---

⁵ Dalej: bufor kapitałowy.

⁶ Na razie nie został określony polski odpowiednik tego terminu. Pojęcie „common equity” jest czasami tłumaczone jako „kapitał akcyjny” lub „fundusze zasadnicze” – oba pojęcia są węższe niż „common equity”.

2. Fundusze uzupełniające (Tier 2 – T2), które służą pokryciu strat w razie upadłości.

Dopuszczona w ramach Bazylei II możliwość uwzględnienia w funduszach własnych dodatkowej kategorii – kapitału krótkoterminowego⁷ Tier 3, zostanie zlikwidowana.

Elementy zaliczane do funduszy własnych podstawowych najwyższej jakości:

- ❖ akcje zwykle emitowane przez bank, spełniające szereg ściśle określonych warunków (lub odpowiednik dla spółek nie mających formy spółki akcyjnej),
- ❖ premia emisyjna,
- ❖ zyski zatrzymane,
- ❖ pozostałe dochody całkowite oraz ujawnione rezerwy,
- ❖ akcje zwykle emitowane przez konsolidowane spółki zależne banku będące własnością strony trzeciej (udziały mniejszościowe) spełniające kryteria do włączenia ich w fundusze podstawowe najwyższej jakości,
- ❖ korekty regulacyjne odnoszone do funduszy podstawowych najwyższej jakości. Pozycje „zyski zatrzymane” oraz „pozostałe dochody całkowite” zawierają również zyski oraz straty bieżącego okresu sprawozdawczego.

Elementy zaliczane do pozostałych funduszy podstawowych:

- ❖ instrumenty emitowane przez bank, nie włączone do kapitału CET1, spełniające wiele ściśle określonych warunków,
- ❖ premia emisyjna odnosząca się do instrumentów włączonych do pozostałych funduszy podstawowych,
- ❖ instrumenty emitowane przez konsolidowane spółki zależne banku będące własnością strony trzeciej, nie włączone do funduszy podstawowych najwyższej jakości, a spełniające kryteria do włączenia ich w pozostałe fundusze podstawowe,
- ❖ korekty regulacyjne odnoszące się do pozostałych funduszy podstawowych.

Instrumenty emitowane przez bank, które mogą być zaliczone **do pozostałych funduszy podstawowych**, tzw. instrumenty hybrydowe, muszą spełniać wiele ściśle określonych warunków, między innymi:

- w razie upadłości banku lub jego likwidacji roszczenia inwestorów będą zaspokajane po zaspokojeniu roszczeń depozytariuszy, wierzycieli zwykłych oraz wierzycieli podporządkowanych,
- nie mają ustalonego terminu wykupu,

⁷ § 5.1., Uchwała Nr 76/2010 Komisji Nadzoru Finansowego w sprawie zakresu i szczegółowych zasad wyznaczania wymogów kapitałowych z tytułu poszczególnych rodzajów ryzyka z dnia 10 marca 2010 r.

- nie zawierają postanowień zachęcających do umarzania instrumentu,
- wykup instrumentu z inicjatywy emitenta jest możliwy nie wcześniej niż po upływie 5 lat od daty emisji za zgodą władz nadzorczych.

Opublikowanie dokumentu Bazylea III (grudzień 2010 r.) oraz wejście w życie Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/111/WE (tzw. CRD II), w której między innymi są określone warunki, jakie muszą spełniać instrumenty emitowane przez bank, aby mogły być zaliczone do funduszy podstawowych, zbiegło się w czasie. Kryteria zdefiniowane w obu dokumentach częściowo różnią się między sobą. Na przykład, CRD II dopuszcza emisję instrumentów, które nie mają ustalonego terminu wykupu lub termin ich pierwotnej wymagalności wynosi co najmniej 30 lat, a Bazylea III dopuszcza tylko instrumenty o nie ustalonym terminie wykupu. CRD II pozwala na uwzględnienie innowacyjnych instrumentów hybrydowych (z postanowieniami zachęcającymi do umarzania) w funduszach podstawowych (do 15% ich wysokości), podczas gdy Bazylea III eliminuje instrumenty hybrydowe z funduszy podstawowych.

W Polsce, zgodnie z Uchwałą nr 314/2009 KNF z 14 października 2009 r., w funduszach podstawowych banku można było, pod pewnymi warunkami, uwzględniać obligacje długoterminowe oraz obligacje zamienne. Uchwała ta straciła moc 31 grudnia 2010 r.⁸, a więc obowiązywała tylko nieco ponad rok.

Fundusze uzupełniające składają się z następujących elementów:

- ❖ instrumenty emitowane przez bank, nie włączone do funduszy podstawowych a spełniające wiele ściśle określonych warunków,
- ❖ premia emisyjna odnosząca się do instrumentów włączonych do funduszy uzupełniających,
- ❖ instrumenty emitowane przez konsolidowane spółki zależne banku będące własnością strony trzeciej, nie włączone do funduszy podstawowych, a spełniające kryteria do włączenia ich w fundusze uzupełniające,
- ❖ rezerwy na pokrycie strat kredytowych (wyjaśnienie niżej),
- ❖ korekty regulacyjne odnoszące się do funduszy uzupełniających.

Aby instrumenty emitowane przez bank (np. pożyczka podporządkowana lub zobowiązania z tytułu papierów wartościowych) mogły być zakwalifikowane do funduszy uzupełniających, muszą spełniać między innymi takie warunki, jak:

- w razie upadłości banku lub jego likwidacji roszczenia inwestorów będą zaspokajane po zaspokojeniu roszczeń depozytariuszy i wierzycieli zwykłych,
- pierwotny okres wymagalności wynosi co najmniej 5 lat,

---

⁸ Uchwała Nr 434/2010 Komisji Nadzoru Finansowego w sprawie innych pozycji bilansu banku zaliczanych do funduszy podstawowych banku, ich wysokości, zakresu i warunków ich zaliczenia do funduszy podstawowych banku z dnia 20 grudnia 2010 r.

- w ostatnich 5 latach przed terminem wymagalności kwota zaliczana do funduszy uzupełniających jest stopniowo zmniejszana (20% rocznie),
- nie podlegają wcześniejszemu wykupowi/spłacie z inicjatywy inwestora,
- wykup instrumentu z inicjatywy emitenta jest możliwy nie wcześniej niż po upływie 5 lat od daty emisji za zgodą władz nadzorczych.

Do funduszy uzupełniających bank może zaliczyć rezerwy na pokrycie strat kredytowych: w przypadku stosowania metody standardowej rezerwy/fundusze na pokrycie przyszłych, niezidentyfikowanych strat do wysokości 1,25% aktywów ważonych ryzykiem; a w przypadku stosowania metody wewnętrznych ratingów nadwyżkę rezerw nad oczekiwanymi stratami, do wysokości 0,6% aktywów ważonych ryzykiem.

1.2. Limity nałożone na fundusze własne – poziomy współczynnik wypłacalności

Fundusze własne według BIII podlegają następującym ograniczeniom:

- a) Stosunek podstawowych funduszy najwyższej jakości do aktywów ważonych ryzykiem (współczynnik CET1) nie może być niższy niż **4,5%**.
- b) Stosunek funduszy podstawowych do aktywów ważonych ryzykiem (współczynnik T1) nie może być niższy niż **6,0%**.
- c) Stosunek funduszy własnych ogółem do aktywów ważonych ryzykiem (współczynnik TC) nie może być niższy niż **8,0%**.

Minima dla wskaźników wypłacalności CET1 oraz T1 zostały określone po raz pierwszy, a minimum dla wskaźnika TC nie zostało zmienione w porównaniu z regulacjami BII.

Aby zilustrować skalę wprowadzonych zmian, można obecnie obowiązujące ograniczenia na poszczególne składniki funduszy własnych (m.in. fundusze uzupełniające nie mogą być większe niż fundusze podstawowe oraz instrumenty hybrydowe zgodnie z regulacjami CRD II można zaliczyć do funduszy podstawowych do 50% ich wysokości) wyrazić – przy pewnych upraszczających założeniach – w terminach współczynników. Pomijając kwestię różnego podejścia do korekt i pomniejszeń funduszy własnych w Bazylei II i w Bazylei III oraz przyjmując, że kapitał Tier 3 = 0, można powiedzieć, że minimalna granica dla współczynnika CET1 została podniesiona z 2% do 4,5%, a dla współczynnika T1 z 4% do 6%.

Docelowe wartości dla wskaźników CET1 oraz T1 mają być osiągnięte do 1 stycznia 2015 r. według harmonogramu przedstawionego w tabeli 1.

W praktyce jednak, po roku 2015, w związku z wprowadzeniem bufora kapitałowego oraz bufora antycyklicznego, będą obowiązywały wyższe wartości wskaźników adekwatności kapitałowej.

Tabela 1. Limity dla współczynników CET1 oraz T1 w latach 2013–2015 (w %)

Współczynnik	1.01.2013	1.01.2014	1.01.2015
CET1 – fundusze podstawowe najwyższej jakości/aktywa ważone ryzykiem	3,5	4,0	4,5
T1-fundusze podstawowe/ aktywa ważone ryzykiem	4,5	5,5	6,0

Źródło: *Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems, Annex 4*, Basel Committee on Banking Supervision, Bank for International Settlements, Basel, December 2010.

1.2.1. Bufor kapitałowy

Celem wprowadzenia bufora kapitałowego jest zachęcenie banków do budowania zapasów kapitałowych w okresach nie dotkniętych kryzysem finansowym lub gospodarczym, by wykorzystać je do pokrycia strat w okresach kryzysu. Bufor kapitałowy jest rozwiązaniem nowym, nieznanym w regulacjach Bazylei II. Bufor w wysokości 2,5% jest dodawany do współczynnika CET1. Z jednej strony podkreśla się, że otrzymany w ten sposób limit 7% (4,5% + 2,5%) nie będzie musiał być przez banki bezwzględnie przestrzegany – banki nie naruszą prawa i będą mogły prowadzić normalną działalność również w sytuacji, w której CET1 jest niższy niż 7%, jednakże będą podlegały ograniczeniom w zakresie podziału zysku. Z drugiej strony, dążenie do zwiększenia konkurencyjności oraz udziałów w rynku w okresie nie dotkniętym kryzysem nie może być powodem do obniżania poziomu współczynnika wypłacalności CET1 poniżej 7%. Dlatego nadzór bankowy będzie miał dodatkową możliwość wyznaczenia indywidualnych ram czasowych do odbudowy bufora kapitałowego w stosunku do banków, których współczynnik CET1 jest niższy niż 7%.

Ograniczenia dotyczące podziału zysku powinny być stosowane na poziomie skonsolidowanym. Krajowy nadzór będzie je mógł jednak zastosować również na poziomie jednostkowym. Im współczynnik CET1 będzie bliżej dolnej granicy 4,5%, tym większą część zysku musi bank zatrzymać (por. tabela 3).

Tabela 2. Limity dla współczynników CET1 oraz TC, z uwzględnieniem bufora kapitałowego w latach 2016–2019 (w %)

Wyszczególnienie	1.01.2016	1.01.2017	1.01.2018	1.01.2019
Współczynnik CET1	4,500	4,500	4,500	4,5
Bufor kapitałowy	0,625	1,250	1,875	2,5
Współczynnik CET1 z buforem kapitałowym	5,125	5,750	6,375	7,0
Współczynnik TC z buforem kapitałowym	8,625	9,250	9,875	10,5

Źródło: *Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems, Annex 4*, Basel Committee on Banking Supervision, Bank for International Settlements, Basel, December 2010.

Bufor kapitałowy będzie wprowadzany stopniowo w latach 2016–2019, zgodnie z harmonogramem przedstawionym w tabeli 2 – w pełnej wysokości 2,5% zacznie obowiązywać od 2019 r.

1.2.2. Bufor antycykliczny

Celem wprowadzenia bufora antycyklicznego jest wspieranie stabilności systemu finansowego w długim okresie. Bufor antycykliczny określają właściwe władze krajowe na podstawie monitoringu wzrostu akcji kredytowej i PKB. Może się on kształtować na poziomie od 0% do 2,5% aktywów ważonych ryzykiem.

Aby banki miały czas dostosować się do wyznaczonej wartości bufora antycyklicznego, decyzja o jego wprowadzeniu i wysokości musi być ogłoszona 12 miesięcy wcześniej. Decyzja o obniżeniu poziomu bufora antycyklicznego będzie miała skutek natychmiastowy.

Bufor antycykliczny (między 0% a 2,5% w stosunku do aktywów ważonych ryzykiem) w bankach prowadzących działalność międzynarodową odzwierciedla strukturę geograficzną jego zaangażowania kredytowego w sektorze prywatnym. Kalkulowany jest jako średnia ważona buforów antycyklicznych obowiązujących w krajach, w których bank posiada zaangażowanie kredytowe w sektorze prywatnym.

Banki będą musiały kalkulować oraz ujawniać informację na temat bufora antycyklicznego co najmniej z taką częstotliwością jaka dotyczy minimalnych wymogów kapitałowych. W tabeli 3 przedstawiono ograniczenia w podziale zysku netto w zależności od wysokości współczynnika CET1, z uwzględnieniem bufora kapitałowego oraz bufora antycyklicznego. Bufor antycykliczny dodaje się do bufora kapitałowego.

Tabela 3. Ograniczenia w podziale zysku w zależności od wysokości współczynnika CT1, z uwzględnieniem bufora kapitałowego oraz antycyklicznego

Współczynnik CET1 przy buforze kapitałowym oraz antycyklicznym B ($0\% \leq B \leq 2,5\%$) ¹	Minimalny wskaźnik ochrony kapitału (wyrażony jako procent zysku netto* banku)
[4,5%; 5,125% + 1*B/4]	100%
(5,125% + 1*B/4%; 5,75% + 2*B/4]	80%
(5,75% + 2*B/4%; 6,375% + 3*B/4]	60%
(6,375% + 3*B/4%; 7,0% + 4*B/4]	40%
>7% + B	0%

* Zysk netto, jaki byłby raportowany przed wypłatą pozycji, które podlegają ograniczeniom.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems*, s. 59–60, punkt 147 oraz 148, Basel Committee on Banking Supervision, Bank for International Settlements, Basel, December 2010.

Im niższy współczynnik CET1, tym większą część zysku bank musi zatrzymać. Na przykład, przy buforze antycyklicznym = 0% i współczynniku CET1 $\leq 5,125\%$ bank musi zatrzymać 100% zysku. Im wyższy bufor antycykliczny, tym bardziej rygorystyczne są warunki określające możliwości podziału zysku.

1.3. Regulacyjne korekty funduszy własnych

W Bazylei II korekty funduszy własnych były stosowane na różnych ich poziomach oraz w różny sposób. Na przykład, niektóre pozycje pomniejszały tylko fundusze podstawowe, inne fundusze podstawowe i uzupełniające – 50% wartości pomniejszenia stosowano do funduszy uzupełniających, a 50% do funduszy podstawowych. Jeżeli fundusze uzupełniające były mniejsze od odejmowanej kwoty, różnicę należało odjąć od funduszy podstawowych.

Reguły stosowania pomniejszeń funduszy własnych w Bazylei III są bardziej przejrzyste i rygorystyczne – z zasady będą one stosowane do funduszy podstawowych najwyższej jakości. Zostaną wdrażane sukcesywnie, począwszy od 20% od 1 stycznia 2014 r. do 100% od 1 stycznia 2018 r. Zmieniła się lista pozycji, jak również sposób ich uwzględniania w korygowaniu funduszy własnych. Najważniejsze korekty ujęte w regulacjach BIII to:

- ❖ **Wartości niematerialne i prawne** (z wyłączeniem praw do obsługi kredytów hipotecznych, które są uwzględniane w zagregowanej pozycji „pomniejszenia progowe”) są w 100% odejmowane od funduszy podstawowych najwyższej jakości. Według obecnie obowiązujących przepisów są one w całości odejmowane od funduszy podstawowych.
- ❖ **Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego** – to nowa pozycja, nie uwzględniana w pomniejszeniach funduszy własnych w ramach obecnie obowiązujących przepisów. Aktywa z tytułu podatku odroczonego, powstałe ze względu na przeniesienie na kolejny okres nierozliczonych strat podatkowych oraz niewykorzystanych ulg podatkowych, odejmowane są w całości od CT1, natomiast powstałe ze względu na różnice przejściowe są ujmowane w zagregowanej pozycji „pomniejszenia progowe”.
- ❖ **Zaangażowanie kapitałowe w banki, instytucje finansowe oraz zakłady ubezpieczeń, które nie są objęte pełną konsolidacją, a w których bank posiada więcej niż 10% akcji lub udziałów (znaczące zaangażowanie)**

Zaangażowanie kapitałowe w banku w postaci akcji lub udziałów jest uwzględniane w pozycji zagregowanej „pomniejszenia progowe”.

Zaangażowanie kapitałowe banku inne niż zaangażowanie w postaci akcji lub udziałów pomniejsza w 100% fundusze własne. Pomniejszana jest ta kategoria funduszy, której dotyczy zaangażowanie kapitałowe. Jeżeli zaangażowanie jest większe niż dana kategoria funduszy własnych, różnicę należy odjąć od

najbliższej wyższej kategorii funduszy własnych. Obecnie w Polsce zaangażowanie kapitałowe w danym podmiocie – niezależnie od tego, czy podlega pełnej konsolidacji czy nie – pomniejsza fundusze własne, jeżeli stanowi więcej niż 10% funduszy własnych, w przypadku gdy podmiotem tym jest bank, instytucja kredytowa lub instytucja finansowa oraz gdy stanowi co najmniej 20% funduszy własnych, w przypadku gdy podmiotem tym jest zakład ubezpieczeń. Powyższe pozycje ujmuje się w pomniejszeniach funduszy uzupełniających (50%) oraz w pomniejszeniach funduszy podstawowych (50%).

❖ **Zaangażowanie kapitałowe w banki, instytucje finansowe oraz zakłady ubezpieczeń, które nie są objęte pełną konsolidacją, a w których bank nie posiada więcej niż 10% akcji lub udziałów.**

Jeżeli suma wszystkich zaangażowań kapitałowych jest wyższa niż 10% funduszy banku najwyższej jakości, to ta nadwyżka musi być odjęta od funduszy własnych banku, a ściślej musi być odjęta od odpowiedniej kategorii funduszy własnych, zgodnie ze strukturą rozpatrywanej sumy zaangażowań z punktu widzenia inwestycji w CT1, AT1 oraz T2.

W ramach obecnie funkcjonujących przepisów, jeżeli suma „nieznaczących” zaangażowań jest wyższa od 10% funduszy własnych banku, to fundusze własne są pomniejszane o całą sumę, a nie tylko o nadwyżkę ponad 10%.

❖ **Zagregowana pozycja „pomniejszenia progowe”** – uwzględnia trzy elementy:

- znaczące zaangażowania kapitałowe w postaci akcji i udziałów w banki, instytucje finansowe oraz zakłady ubezpieczeń, które nie są objęte pełną konsolidacją;
- prawa do obsługi kredytów hipotecznych;
- aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego, powstałych ze względu na różnice przejściowe.

Zagregowana pozycja jest sumą tych trzech elementów, przy czym maksymalna wartość każdego składnika, uwzględniana w sumie, wynosi 10% funduszy podstawowych banku najwyższej jakości. Bank jest zobowiązany do odjęcia kwoty, o jaką zagregowana pozycja przewyższa 15% funduszy podstawowych najwyższej kategorii. Elementy uwzględniane w tym 15% zagregowanym limicie będą podlegały pełnym ujawnieniom. Pozycje powyższe, które nie są odejmowane od funduszy własnych najwyższej jakości, są uwzględniane w aktywach ważonych ryzykiem z wagą ryzyka 250%. Zgodnie z obowiązującymi obecnie przepisami ani prawa do obsługi kredytów hipotecznych, ani aktywa z tytułu podatku odroczonego nie pomniejszają funduszy własnych.

❖ **Aktywa z tytułu świadczeń pracowniczych po okresie zatrudnienia** realizowanych na podstawie programów określonych świadczeń (nową pozycją uwzględnianą w pomniejszeniach funduszy własnych). Aktywa te są odejmowane od CET1, gdyż nie mogą być wykorzystane do ochrony depozytariuszy i innych wierzycieli banku.

- ❖ **Fundusz z aktualizacji wyceny z tytułu zabezpieczenia przepływów pieniężnych.** Pozycja ta nie jest uwzględniana w funduszach własnych – bez zmian w stosunku do obecnie obowiązujących przepisów.
- ❖ **Różnica między utworzonymi rezerwami a oczekiwanymi stratami.** Jeżeli w banku, który stosuje metodę wewnętrznych ratingów do obliczania wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka kredytowego, utworzone rezerwy są niższe od oczekiwanych strat, to niedobór pomniejsza fundusze podstawowe najwyższej jakości. Pozycja ta jest odejmowana od funduszy własnych banku obliczającego kwoty ekspozycji ważonych ryzykiem z wykorzystaniem metody wewnętrznych ratingów również w ramach obecnie obowiązujących przepisów: 50% jej wartości ujmuje się w pomniejszeniach funduszy własnych podstawowych, a 50% w pomniejszeniach funduszy uzupełniających.
- ❖ **Niezrealizowane zyski i straty z tytułu zmian wartości godziwej zobowiązań finansowych.** Niezrealizowane zyski i straty z tytułu zmian wartości godziwej zobowiązań finansowych spowodowane ryzykiem kredytowym nie będą ujmowane w funduszach własnych najwyższej jakości.

2. SYMULACJE WPŁYWU BIII NA WSPÓŁCZYNNIKI WYPŁACALNOŚCI

W celu określenia wpływu nowych wymagań związanych z polepszeniem jakości i poziomu kapitału banków przeprowadzono kilka niezależnych badań ilościowych.

2.1. Symulacja Komitetu Bazylejskiego Nadzoru Bankowego

Wraz z nowymi zaleceniami wyniki badań (QIS) opublikował Basel Committee on Banking Supervision⁹. W badaniu tym wzięły udział 263 banki z 23 krajów. Nie było wśród nich żadnego reprezentanta polskich banków. Banki te zostały podzielone na dwie grupy. W grupie 1 znalazły się 94 banki, których kapitał Tier 1 przekraczał 3 mld euro i które prowadzą aktywnie działalność na rynku międzynarodowym, 169 banków pozostałych znalazło się w grupie 2. Symulacja była oparta na skonsolidowanych danych na 31 grudnia 2009 r. Pokazała ona istotny i bardzo różny wpływ zmian Bazylei III (definicji kapitałów oraz aktywów ważonych ryzykiem) na obydwie grupy banków.

Wdrożenie regulacji Bazylei III spowoduje istotne obniżenie współczynnika wypłacalności, szczególnie w dużych bankach o charakterze międzynarodowym.

⁹ *Results of the comprehensive quantitative impact study*, Basel Committee on Banking Supervision, Bank for International Settlements, Basel, December 2010.

W obydwu grupach banków osiąga on jednakże znacznie niższy poziom (por. tabela 4). Współczynnik wypłacalności ogółem obniża się w bankach grupy 1 z 14,0% do 8,4% (spadek o 5,6 pp.), a w bankach grupy 2 z 12,8% do 10,3% (spadek o 2,5 pp.).

Tabela 4. Średnie współczynniki wypłacalności według grup banków (w %)

Grupa	Liczba banków	CET1		Tier 1		Ogółem	
		brutto*	netto**	przed BIII	BIII	przed BIII	BIII
1	74	11,1	5,7	10,5	6,3	14,0	8,4
2	133	10,7	7,8	9,8	8,1	12,8	10,3

* bez pomniejszeń; w odniesieniu do aktualnego RWA,

** z pomniejszeniami; w odniesieniu do nowego RWA.

Źródło: *Results of the comprehensive..., op. cit.*

Wdrożenie Bazylei spowodowałyby zatem w badanych bankach obniżenie kapitału o ponad 1/4 (26,8%) w grupie 1 oraz o 1/6 (16,6%) w grupie 2 banków, przy wzroście RWA odpowiednio: o 7,3% oraz 3,2%.

Warto zaznaczyć, iż przed zmianami BIII współczynniki wypłacalności były wyższe, w każdej kategorii kapitału, w bankach grupy 1, a po zmianach wyższe poziomy osiągały one w bankach grupy 2.

Tabela 5. Efekty zmian definicji kapitału i wymogów kapitałowych w Bazylei III (w %)

Grupa	Liczba banków	Zmiany w RWA	Zmiany w kapitale CET1*	Zmiany w kapitale Tier 1	Zmiany w kapitale ogółem
1	87	7,3	-41,3	-30,2	-26,8
2	136	3,2	-24,7	-14,1	-16,6

* w odniesieniu do CET1 brutto, a więc bez pomniejszeń oraz zmian RWA.

Źródło: *Results of the comprehensive..., op. cit.*

Największy wpływ na spadek kapitału ostrożnościowego w BIII mają pomniejszenia funduszy własnych, a następnie zmiany w kalkulacji RWA (zob. tabela 5). Pomniejszenia funduszy własnych są szczególnie wysokie na poziomie kapitału CET1, gdyż wcześniej nie występowała ta kategoria kapitału. Wśród pomniejszeń kapitału CET1 największe znaczenie mają pomniejszenia z tytułu: wartości niematerialnych i prawnych (-23,6% i -11,7%), podatku odroczonego (-7% i -2,8%), udziałów w instytucjach finansowych (-4,3% i -5,5%) oraz inne, takie jak niedobór rezerw celowych w porównaniu ze stratą oczekiwaną, aktywa z tytułu świadczeń pracowniczych po okresie zatrudnienia itd. (-3,6% i -3,7%).

Wzrost RWA według nowych regulacji (o 23% w bankach grupy 1 oraz o 4% w bankach grupy 2) wynika natomiast głównie ze zmian wag ryzyka ekspozycji obejmujących ryzyko kontrahenta.

Ogólnie rzecz ujmując można powiedzieć, że zostały spełnione założenia dotyczące wdrożenia zmian w BIII, a mianowicie konieczność podwyższenia kapitału, szczególnie kapitału najwyższej jakości (CET1), pełnego zabezpieczenia kapitałowego pozycji związanych z odroczonym podatkiem dochodowym oraz byłych pracowników (świadczeń po okresie zatrudnienia), a także pełniejszego uwzględnienia ryzyka kontrahenta. W większym stopniu efektami regulacji BIII będą obciążone kapitały banków dużych, o charakterze międzynarodowym, gdyż ich działalność związana jest z jednej strony z wyższym stopniem ekspozycji na ryzyko (do tej pory niedoszacowane), a z drugiej strony z częstszym stosowaniem zaawansowanych metod obliczania wymogów kapitałowych oraz zarządzania kapitałem (np. sekurytyzacja, instrumenty hybrydowe).

W grupie 1 niedobór kapitału dla osiągnięcia docelowego CET1 na poziomie 7% wyniósł 577 mld euro, a w grupie 2 badanych banków 25 mld euro. Jako punkt odniesienia może posłużyć zysk netto tych grup banków, który w 2009 r. wyniósł odpowiednio: 209 mld euro oraz 20 mld euro. Banki grupy 1 powinny zatem przez prawie 3 lata zatrzymywać zysk netto i powiększać fundusze własne w celu osiągnięcia docelowego wskaźnika CET1 na poziomie 7%, a bankom grupy 2 wystarczy w tym celu zysk netto z 1 roku i kwartału (oczywiście przy niezmiennych pozostałych parametrach).

2.2. Symulacja firmy konsultingowej McKinsey&Company

McKinsey w swoich badaniach, opartych na wynikach głównie za pierwsze półrocze 2010 r., uwzględnił 45 banków w Europie oraz USA. Głównym celem badań było nie tylko pokazanie obciążeń wynikających dla banków z wdrożenia Bazylii III, ale również kosztów związanych z ich wdrożeniem oraz wskazanie głównych kierunków prac nad zmniejszeniem tych obciążeń¹⁰.

Niedobór kapitałów banków (EU-27 i Szwajcarii), wynikający z wdrożenia Bazylii III, został oszacowany na poziomie 1,1 bln euro, a banków USA na poziomie 600 mld euro, co stanowi prawie 60% aktualnych kapitałów tych banków. Wielkości te są jednak nieco zawyżone, gdyż przyjęto średni wskaźnik wypłacalności na poziomie 11% (przy docelowym poziomie ujętym w BIII łącznie z buforem kapitałowym na poziomie 10,5%), a w dwóch największych bankach w Szwajcarii na jeszcze wyższym – 20% (podwyższona propozycja Swiss Expert Commission – 19%) oraz w Wielkiej Brytanii – 15% (wyższe rekomendacje lokalnego regulatora)¹¹.

---

¹⁰ *Basel III and European banking: Its impact, how banks might respond, and the challenges of implementation*, McKinsey & Company, November 2010.

¹¹ *Ibidem*, s. 5.

2.3. Symulacja NBP

Z symulacji wpływu regulacji BIII na wskaźniki wypłacalności w polskim sektorze bankowym wylania się na pierwszy rzut oka bardzo uspokajający obraz¹². Liczba banków niespełniających minimalnych docelowych poziomów wskaźników wypłacalności (według danych na 30 września 2010 r.) jest bowiem niewielka (por. tabela 6) – zaledwie 2 banki komercyjne (jeżeli nie uwzględnić jednak w funduszach własnych zysku osiągniętego w trzech kwartałach 2010 r., liczba ich wzrasta do 4) nie mają wystarczających kapitałów CET1 (brakuje im 45,3 mln PLN) oraz 6 banków nie posiada odpowiednich kapitałów ogółem, by osiągnąć wskaźnik wypłacalności na poziomie 10,5% według BIII (brakuje im 724,5 mln PLN). Niedobór kapitału wynosi zatem tylko 8% kapitału Tier 1 i może być pokryty przez 8,3% zysku netto banków komercyjnych z 2009 r.

Tabela 6. Liczba banków niespełniających docelowych poziomów wskaźników kapitałowych, przy uwzględnieniu zatrzymania zysku wypracowanego przez pierwsze trzy kwartały 2010 r.

Wskaźniki	Liczba banków komercyjnych	Brakująca wartość kapitału (mln zł)	Liczba banków spółdzielczych	Brakująca wartość kapitału (mln zł)
CET1	2	45,3	4	11,3
Tier 1	7	702,8	11	40,0
<i>Total capital</i>	6	724,5	20	37,5

Źródło: *Raport o stabilności systemu finansowego*, NBP, Warszawa grudzień 2010 r.

W prezentowanych danych nie pokazano jednak, wzorem QIS-u, o ile średnio obniży się, po wdrożeniu BIII, wskaźnik wypłacalności, ani też, jak poszczególne komponenty wpływają na tworzenie się niedoboru kapitału.

Spełnianie przez zdecydowaną większość banków polskich docelowych poziomów wskaźników kapitałowych wynika głównie z:

- ❖ wysokich pokryzysowych wskaźników wypłacalności w sektorze bankowym,
- ❖ bardzo wysokiego udziału w funduszach własnych funduszy podstawowych (90,6%), a więc kapitałów o najwyższej jakości,
- ❖ uwzględniania już w ramach regulacji Bazylei II większości pomniejszych ujętych w Bazylei III,
- ❖ stosowania standardowych metod kalkulacji wymogów kapitałowych,
- ❖ niewielkiego udziału instrumentów inżynierii finansowej,
- ❖ ograniczania akcji kredytowej w 2009 r. i spadku wymogu kapitałowego o -1,4 mld zł.

¹² *Raport o stabilności systemu finansowego*, NBP, Warszawa grudzień 2010 r.

3. KONSEKWENCJE WDROŻENIA ZASAD KAPITAŁOWYCH BAZYLEI III DLA BANKÓW W POLSCE

Pomimo jednak znacznie lepszej pozycji wyjściowej polskich banków do wdrażania wymogów Bazylei III, ich sytuacja nie jest pozbawiona zagrożeń, gdyż:

1. Symulację przeprowadzono po dwóch latach gwałtownego podwyższania funduszy własnych, przy jednoczesnym drastycznym wyhamowaniu zarówno akcji kredytowej, jak i ekspozycji ryzyka kontrahenta i w księdze handlowej. Na tak dobre wyniki symulacji sektor bankowy „pracował” przez ostatnie trzy lata. Już od 2007 r. wzrost funduszy własnych był wyższy od wzrostu wymogów kapitałowych (przygotowywano bowiem fundusze pod wzrost wymogów kapitałowych wynikający z wdrożenia Bazylei II od 2008 r.), a w latach 2008–2009 wzrost funduszy własnych był wyższy także od wypracowanego w tych latach zysku netto. Oznacza to w praktyce, że w tych ostatnich latach wypłaty dywidendy przez banki stały się rzadkością, a dodatkowo coraz częściej banki sięgały na rynek po dodatkowe fundusze (emisje akcji, pożyczki podporządkowane itd.). W 2009 r. podwyższono fundusze własne o 12,1 mld zł, przy spadku wymogu kapitałowego o –1,4 mld zł.
2. Akcja kredytowa w polskim sektorze bankowym będzie przebiegała w szybszym tempie niż w dojrzałych gospodarkach EU. W latach 2006–2009 kredyty dla sektora niefinansowego wzrastały kolejno o: 27%, 34%, 39% i 4%, a więc nawet w okresie dekoniunktury wzrost kredytów jest wyższy niż w następnych latach zakłada Mc&Kinsey dla krajów EU-27 (o 3%). Wynika to z faktu, że w Polsce relacja kredytów do PKB w 2008 r. wynosiła 44%, podczas gdy w EU27 osiągnęła 154%.
3. Banki w Polsce stosują najczęściej metody standardowe w kalkulacji wymogów kapitałowych na poszczególne rodzaje ryzyka (niektóre oczekują na akceptację złożonych wniosków o stosowanie metod zaawansowanych), które stwarzają mniejsze możliwości optymalizacji zarządzania kapitałem.
4. W symulacji nie uwzględniono ani wymogów kapitałowych wynikających z bufora antycyklicznego, ani też ze zwyczajowej chęci posiadania nieco wyższego wskaźnika wypłacalności, niż to wynika z jego minimalnych wymogów – co zostało uwzględnione w symulacjach Mc&Kinseya, oraz w regulacjach na niektórych rynkach lokalnych (Wielka Brytania, Szwajcaria).
5. Konstrukcja bufora antycyklicznego wskazuje, że tworzenie go najprawdopodobniej obejmie również banki w Polsce¹³. Podstawą jego tworzenia jest bowiem luka pomiędzy wskaźnikiem a trendem relacji kredytów szeroko definiowanych

---

¹³ *Guidance for national authorities operating the countercyclical capital buffer. Basel Committee on Banking Supervision, Bank for International Settlements, Basel, December 2010.*

a PKB w poszczególnych latach. Szeroka definicja kredytów odzwierciedla przede wszystkim fakt, że obejmuje zarówno kredyty dla podmiotów prywatnych (gospodarstw domowych i niefinansowych jednostek prywatnych) udzielane przez bank, jak i inne instytucje, a także fakt, iż poza kredytami obejmuje również inne ekspozycje znajdujące się w księdze bankowej i handlowej, oraz sekurytyzowane. Konieczność tworzenia bufora antycyklicznego nie zależy zatem od poziomu udzielanych kredytów, tylko od tempa akcji kredytowej w relacji do tempa wzrostu PKB. Obowiązek tworzenia tego bufora będzie spoczywać na bankach, nawet jeśli nie one będą źródłem wzrostu kredytów, gdyż jego celem jest nie tylko ochrona sektora bankowego przed cyklicznością udzielania kredytów, ale przede wszystkim zapobieganie powstawaniu cykliczności w danym kraju. Bufor antycykliczny, poprzez wzrost kosztów kredytu, ma wpływać na ograniczenie popytu na kredyt. Nadal relatywnie niskie zadłużenie sektora niefinansowego w Polsce w porównaniu z krajami wysoko uprzemysłowanymi będzie głównym motorem rozwijania akcji kredytowej nawet przy podwyższonych cenach kredytów.

6. Nowa definicja kapitału oraz wymogów kapitałowych nie wspomina w zasadzie o kapitale wewnętrznym (Filar II). Jest to szczególnie ważne w Polsce, gdyż fundusze własne zdefiniowane w ramach Filara I muszą wystarczyć także na pokrycie wymogów kapitałowych ujmowanych dodatkowo w Filarze II. W niektórych innych krajach EU (np. we Włoszech) regulacje lokalne dopuszczają włączenie do funduszy własnych służących pokryciu kapitału wewnętrznego takie elementy, jak np. część budżetu zysku brutto z najbliższych czterech kwartałów. W Polsce możliwość taka, póki co, nie jest dopuszczalna. By zatem spełnić wymóg, że kapitał wewnętrzny $\leq$ funduszom własnym, banki w Polsce muszą posiadać więcej kapitału niżby to wynikało z obowiązującego wskaźnika adekwatności 8% czy docelowego 10,5% (z buforem antycyklicznym 13%). Na pokrycie dodatkowych, wewnętrznie zidentyfikowanych (w ramach Filara II) jako istotne rodzajów ryzyka (np. ryzyko biznesowe, na nieruchomości, finansowe itd.), czy też na wyżej skalkulowany wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka ujętego w Filarze I (np. przy zastosowaniu wyższego przedziału ufności), banki w Polsce muszą już aktualnie utrzymywać fundusze własne podwyższające im wskaźnik adekwatności kapitałowej o ok. 2–4 pp. Niestety, do tej pory nie są publikowane informacje na temat kapitałów wewnętrznych w poszczególnych bankach.

Oznacza to, że dobra sytuacja wyjściowa niekoniecznie musi być równoznaczna z utrzymaniem podobnie dobrej formy do 2019 r., od kiedy będą obowiązywać wszystkie docelowe wskaźniki wypłacalności.

Szczególnie istotny wpływ wdrożenia BIII będzie się przejawiał w efektywności banków oraz cenie kredytów. Na udzielenie 100 zł kredytu wystarczało w 2007 r. 8 zł kapitału, w okresie kryzysu 10 zł, a w 2019 r. będzie to już ok. 14 zł, jeżeli

wziąć pod uwagę tylko docelowe wymogi kapitałowe łącznie z buforem kapitałowym oraz antycyklicznym – bez uwzględnienia wzrastających odliczeń od zgromadzonego kapitału w banku.

Przyjmując zatem ostrożnie, że jeśli zmiana definicji kapitałów oraz RWA wpłynie na obniżenie wskaźnika wypłacalności w sektorze bankowym w Polsce o 1,5 pp., utworzenie bufora kapitałowego spowoduje konieczny wzrost wskaźnika wypłacalności o 2,5 pp., a ewentualne utworzenie bufora antycyklicznego będzie wymagało także jego wzrostu o 2,5 pp., to łącznie w 2019 r. sektor bankowy powinien zgromadzić kapitały minimum na ok. 4 pp. (bez bufora antycyklicznego) – 6,5 pp. Aktualnie wzrost wskaźnika wypłacalności o 1 pp. wymaga wyższych kapitałów o 7,2 mld zł. Wzrastające wymogi kapitałowe, zgodnie z BIII, będą zatem wymagały zgromadzenia w sektorze bankowym dodatkowych funduszy własnych w kwocie 28,8–46,8 mld zł. Nadwyżka funduszy własnych wobec wymogu kapitałowego (8% RWA) na koniec trzeciego kwartału 2010 r. wynosiła 42,5 mld zł, a więc teoretycznie rzecz biorąc, po wliczeniu zysku netto za 2010 r. do funduszy własnych, sektor bankowy może pokryć efekty wdrożenia BIII. Jest to jednakże ujęcie statyczne. Wzrost ekspozycji kredytowych będzie wymagał bowiem corocznego podwyższenia funduszy własnych. Zakładając, że przyrost kredytów dla sektora niefinansowego w latach 2011–2019 będzie kształtował się na poziomie ich przyrostu w latach 2004–2009 (wzrost o 400 mld zł), a więc cechował się o prawie połowę niższą dynamiką, to wymóg kapitałowy z tego tylko tytułu będzie wyższy o ponad 15 mld zł, a więc o roczne (sprzed kryzysu) zyski netto całego sektora bankowego (zob. tabela 7). Łączny wymóg kapitałowy przy 13% wskaźniku wypłacalności będzie wynosił 105,3 mld zł, a nie 64,7 mld zł, co miałyby miejsce przy obojętym 8% wskaźnika wypłacalności.

Tabela 7. Kredyty dla sektora niefinansowego w Polsce w latach 2004 i 2009 (mld zł) oraz symulacje wymogów kapitałowych

Wyszczególnienie	2004		2009		Przyrost (w mld zł)	Przyrost wymogu kapitałowego		
	wolumen	wymóg kapitałowy	wolumen	wymóg kapitałowy		8%	10,5%	13%
Kredyty ogółem, w tym dla:	227,7	15,7	627,9	40,2	400,2	24,5	32,2	39,9
Gospodarstw domowych, w tym	109,9	6,3	412,5	23,2	302,6	16,9	22,2	27,5
– mieszkaniowe (w PLN)	15,6	0,6	75,7	3,0	60,1	2,4	3,2	3,9
Przedsiębiorstw	117,1	9,4	212,7	17,0	95,6	7,6	10,0	12,4

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: *Raporty o sytuacji banków w poszczególnych latach*, UKNF, Warszawa 2009 oraz 2010.

Wdrożenie regulacji BIII będzie więc wymagało przede wszystkim zmiany polityki dywidendowej banków. Dywidendy będą wypłacane rzadziej i w niższych kwotach. Zasilenie funduszy własnych w 2009 r. poprzez zatrzymanie zysków sumą 11,2 mld zł, czyli równowartością 87,5% łącznego zysku netto za rok poprzedni, określone jako rekordowe – stanie się raczej normą (w 2008 r. było to 60,6%, a w 2007 r. jedynie 44,2%)¹⁴.

Zgodnie z symulacjami Mc&Kinseya, wprowadzenie BIII wpłynie na obniżenie ROE banków o 3–4 pkt. W sektorze bankowym w Polsce ROE obniżył się w latach 2008–2009 o prawie połowę (z 21,1% do 11,3%), na co wpływ miał zarówno spadek zysku netto, jak i wzrost funduszy własnych. Wzrost zysku netto niewątpliwie wpłynie na wzrost ROE banków, jednak nie wróci już on do poziomów sprzed kryzysu w związku z koniecznością utrzymywania wysokiego poziomu funduszy własnych.

Zgromadzone w okresie kryzysu fundusze własne nie powinny być zatem przeznaczone na wzrost akcji kredytowej czy okazyjnych fuzji i przejęć, gdyż stały się w przypadku wielu banków zaledwie wymaganym minimum według regulacji Bazylei III.

4. WSPÓŁCZYNNIK DŹWIGNI KAPITAŁOWEJ (*LEVERAGE RATIO*)

Ostatni kryzys finansowy, podobnie jak i poprzednie, obnażył jeszcze jeden mankament zarządzania kapitałem z uwzględnieniem ryzyka, a mianowicie pokazał, że pomimo zwiększania ekspozycji banki optymalizujące zarządzanie kapitałem utrzymywały wskaźniki adekwatności kapitałowej na wysokim poziomie. Dlatego w Bazylei III wprowadzono monitorowanie dodatkowego współczynnika, a mianowicie współczynnika dźwigni. W odróżnieniu od współczynnika adekwatności kapitałowej jest on relacją funduszy Tier 1 (według nowej definicji Bazylei III) nie do aktywów ważonych ryzykiem, lecz do ekspozycji bilansowych i pozabilansowych brutto. Ogólnie rzecz ujmując, liczenie ekspozycji do współczynnika dźwigni powinno być zgodne z rachunkowością finansową, a przede wszystkim:

- ❖ nie jest dozwolone redukcje ekspozycji bilansowych o zabezpieczenia finansowe i rzeczowe, gwarancje itd., podobnie jak i nettowanie kredytów z depozytami,
- ❖ do ekspozycji z tytułu udzielonych zobowiązań pozabilansowych (np. akredytyw) stosowany jest CCF (*credit conversion factor* – wskaźnik konwersji kredytowej) = 100%, z wyjątkiem niewykorzystanych zobowiązań kredytowych, które można wypowiedzieć bezwarunkowo w każdej chwili, bez uprzedzenia, dla których wskaźnik ten przyjmuje wartość 10% (w obliczaniu RWA metodą standardową może mieć wartość 0%),

¹⁴ *Raport o stabilności systemu finansowego...*, op. cit., s. 30.

- ❖ finansowe transakcje sekurytyzacyjne powinny być ujmowane zgodnie z zasadami rachunkowości, a zasady nettowania regulacyjnego zgodne z zasadami Bazylei II,
- ❖ wszystkie derywatywy powinny być konwertowane w jednolity sposób na „ekwiwalent kredytowy” (koszt zastąpienia plus wielkość potencjalnej przyszłej ekspozycji) liczonej zgodnie z zasadami rachunkowości oraz z zasadami Bazylei II¹⁵.

Współczynnik dźwigni kapitałowej, zgodnie z intencjami Komitetu Bazylejskiego, powinien być prostą, przejrzystą, nie opartą na ryzyku miarą, pomagającą uniknąć destabilizującego procesu zmniejszania dźwigni, który może szkodzić szeroko rozumianemu systemowi finansowania, a więc powinien już wcześniej wyhamowywać nadmierne finansowanie.

Minimalny poziom współczynnika dźwigni został określony na poziomie 3%, co oznacza, że wartość ekspozycji banku może być maksymalnie 33,3 razy większa niż Tier 1. Wysoka dźwignia obniża zatem poziom tego współczynnika¹⁶.

Monitoring nadzorczy współczynnika dźwigni powinien się rozpocząć 1 stycznia 2011 r. Począwszy od 1 stycznia 2015 r. współczynnik powinien być monitorowany na poziomie banków, a od 1 stycznia 2018 r. nastąpi jego migracja do filara 1. Ten relatywnie długi okres przejściowy będzie wykorzystany zarówno do obserwacji kształtowania się współczynnika z uwzględnieniem Tier 1, a także kapitału ogółem, jak i kapitału najwyższej jakości, a zarazem do przygotowania ostatecznej metodyki jego obliczania.

Symulacja Komitetu Bazylejskiego Nadzoru Bankowego pokazuje, że tego minimalnego poziomu nie osiągają badane banki z grupy 1 (2,8%), a przekraczają go banki z grupy 2 (3,8%), co oczywiście oznacza, iż poziom ekspozycji bilansowych i pozabilansowych banków dużych, o charakterze globalnym, jest zbyt wysoki w stosunku do posiadanych funduszy. Dźwignia banków z grupy 1 kształtuje się na poziomie 35,7, a banków z grupy 2 na poziomie 26,3. Według danych na koniec 2009 r. ok. 42% banków z grupy 1 oraz 20% banków z grupy 2 nie osiągnęłyby minimalnego poziomu współczynnika dźwigni (3%)¹⁷.

PODSUMOWANIE

Zmiany w regulacjach dotyczących adekwatności kapitałowej ujęte w Bazylei III wpłyną niewątpliwie na wzmocnienie kapitałów oraz wzrost niezbędnego ich poziomu. Przedstawione szacunki, przeprowadzone przy różnych założeniach i różnymi metodami, pokazują wysoki niedobór kapitału w bankach, szczególnie

¹⁵ *Basel III: A global regulatory...*, s. 61–62.

¹⁶ *Ibidem*, s. 63.

¹⁷ *Results of the comprehensive...*, s. 14–15.

tych największych o charakterze globalnym. Przy aktualnym poziomie apetytu na ryzyko niedobór ten sięga nawet 60%. Wzrost działalności kredytowej będzie wymagał jeszcze większego absorbowania zysku przez banki – w przypadku niskich poziomów kapitałów najwyższej jakości będzie on obligatoryjny.

W Polsce dysponowanie wysokimi kapitałami najwyższej jakości przez banki stwarza poczucie komfortu, gdyż symulowane niedobory kapitałów kształtują się na relatywnie niskim poziomie. Dlatego wdrożenie regulacji Bazylei III w ujęciu statycznym wydaje się niegroźne dla sektora bankowego w Polsce – jednak w ujęciu dynamicznym wymaga wzmoczonego zasilania funduszy własnych głównie zyskiem netto. Wpłyne to zarówno na spadek efektywności tego sektora, ograniczenie akcji kredytowej, jak również na wyższy koszt zaciąganych kredytów. Częściowo jednak dodatkowe obciążenia kapitałowe jakie niesie z sobą BIII, będzie można ograniczyć, optymalizując zarządzanie kapitałem. Biorąc pod uwagę natomiast fazę rozwoju zarówno gospodarstw domowych, jak i firm w Polsce, należy zauważyć, że ten rozwój będzie znacznie mniejszy, niż w społeczeństwach starej Unii, wspomagany kredytowaniem.

Bibliografia

Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems, Basel Committee on Banking Supervision, Bank for International Settlements, Basel, December 2010.

Basel III and European banking: Its impact, how banks might respond, and the challenges of implementation, McKinsey & Company, November 2010.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/111/WE zmieniająca dyrektywy 2006/48/WE, 2006/49/WE i 2007/64/WE w odniesieniu do banków powiązanych z centralnymi instytucjami, niektórych pozycji funduszy własnych, dużych ekspozycji, uzgodnień w zakresie nadzoru oraz zarządzania w sytuacji kryzysowej z dnia 16 września 2009 r., Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 302 z 17.11. 2009 r.

Global Financial Stability Report. Sovereigns, Funding and Systemic Liquidity, IMF, October 2010.

Guidance for national authorities operating the countercyclical capital buffer. Basel Committee on Banking Supervision, Bank for International Settlements, Basel, December 2010.

Raport o stabilności systemu finansowego, NBP, Warszawa, grudzień 2010.

Results of the comprehensive quantitative impact study, Basel Committee on Banking Supervision, Bank for International Settlements, Basel, December 2010.

Tak oszczędza Europa, „ThinkTank” 3/2010.

Taylor J.B., *Zrozumieć Kryzys Finansowy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010.

Uchwała Nr 76/2010 Komisji Nadzoru Finansowego w sprawie zakresu i szczegółowych zasad wyznaczania wymogów kapitałowych z tytułu poszczególnych rodzajów ryzyka z dnia 10 marca 2010 r. ze zm., Dziennik Urzędowy KNF z 2010 r., Nr 2, poz. 11.

Uchwała Nr 314/2009 Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 14 października 2009 r. w sprawie innych pozycji bilansu banku zaliczanych do funduszy podstawowych banku, ich wysokości, zakresu i warunków ich zaliczania do funduszy podstawowych banku z dnia 14 października 2009 r., Dziennik Urzędowy KNF z 2010 r., Nr 1, poz. 8.

Uchwała Nr 434/2010 Komisji Nadzoru Finansowego w sprawie innych pozycji bilansu banku zaliczanych do funduszy podstawowych banku, ich wysokości, zakresu i warunków ich zaliczania do funduszy podstawowych banku z dnia 20 grudnia 2010 r.